

Teema 2: Siirtolaisten kohtelu ja arjen ongelmat

"Evakkomatkaa on tehty jo kolme vuorokautta." Kuvaaja L. Johnsson. Mikkelin satama 22.6.1944. Kuvälähde: SA-kuva.

Talvisodan jälkeen Suomi joutui luovuttamaan noin 10 % silloisesta pinta-alastaan. Luovutetuilla alueilla asui 420 000 suomalaista, jotka joutuivat lähtemään kotoaan ja rakentamaan elämänsä uudelleen muualla. Näistä ihmisistä käytetään nimityksiä siirtolaiset, siirtoväki ja evakot.

Osa siirtolaisista joutui lähtemään kotoaan kiireellä ja jättämään kaiken omaisuutensa taakseen, mutta toiset onnistuivat ottamaan irtainta omaisuuttaan mukaansa. Valtio oli luvannut auttaa siirtolaisia matkalla ja myöhemmin he saivat avustuksia mm. ruoan ja majoituksen kautta. Vuonna 1940 säädettiin siirtoväen pika-asutuslaki, jonka avulla valtio osti maa-alueita ja jakoi niitä siirtoväelle. Valtio kontrolloi siirtoväen asuttamista, ja samoista kunnista kotoisin olleet pyrittiin asuttamaan samoille alueille. Valtion avusta huolimatta monet siirtolaiset kärsivät asuntopulasta ja joutuivat asumaan puutteellisissa asumuksissa.

Siirtolaisten saapuminen uudelle paikkakunnalle aiheutti toisinaan kitkaa siirtolaisten ja paikallisten asukkaiden välille. Siirtolaiset puhuivat vierasta murretta, heillä oli vieraita tapoja ja osa harjoitti vieraan tuntuista ortodoksista uskontoa. Sodasta oli seurannut rasituksia ja pulaa, ja moni suomalainen asui ahtaasti. Siksi apua ei kaikissa paikoissa annettu suopeasti. Erityisesti maaseudun varakasta väestöä moitittiin haluttomuudesta majoittaa siirtoväkeä. Siirtolaisia taas syytettiin haluttomuudesta tehdä työtä. Kaupungeissa siirtolaisten asuttaminen ja työllistyminen oli helpompaa kuin maaseudulla, jossa siirtolaiset joutuivat odottamaan heille luvattuja maapalstoja.

Monet kuitenkin toivottivat siirtolaiset lämpimästi tervetulleiksi, ja heihin suhtauduttiin ystävällisesti ja empaattisesti. Siirtolaisten ja paikallisten välille muodostui myös läheisiä ja elämän mittaisia ystävyyssuhteita. Muihin sotaa käyneisiin maihin verrattuna Suomen on katsottu onnistuneen siirtolaisten asuttamisessa hyvin.

"Evakkoja proomulla purkausta odottamassa." Kuvaaja L. Johnsson. Mikkelin satama 22.6.1944.
Kuvälähde: SA-kuva.

Yläkoulu

Tehtävä 1

Kirje vuodelta 1941. Kuva alkuperäisestä kirjeestä ja ääneen luettu materiaali ladattavissa AOE:stä nimellä 2_1_Säkylä.

Säkylässä 26/2 1941

Jahvetin kirjelaatikko

harmillinen juttu täällä säkylässä

Täällä kun haukkuvat meitä karjalaisii ryssiksi niin eikö hyvätapa ja lakia enää maassa ole. että myö karjalaiset olemme joutunet synnyin maassa näin haukuttavaksi. kun talvi saimme tapella kotimme ja isänmaan puolesta, ja nyt kun meillä ei ole kotia niin meillä siirtolaisena on kai korpi laki vai mitä jahvetti puhuu

Kunnioitaen

Rintamamies

[- -]

Sanasto

Rintamamies = sotarintamalla taisteleva mies

Kysymykset

1. Ympyröi/alleviivaa kirjeestä (eri väreillä) seuraavat asiat:

- a) Kenelle kirje on osoitettu
- b) Missä kirje on kirjoitettu
- c) Milloin kirje on kirjoitettu
- d) Kuka (nimimerkki) kirjeen on lähettänyt

2. Millä nimellä siirtolaisia nimitellään kirjoittajan mukaan?

3. Miksi nimittely tuntuu kirjoittajasta erityisen raskaalta?

4. Pohdi kirjoittajan kokemusta kirjeen perusteella. Mitä tunteita hän on voinut karjalaisena ja sotilaana tuntea?

Tehtävä 2

Kirje vuodelta 1941. Kuva alkuperäisestä kirjeestä ja ääneen luettu materiaali ladattavissa AOE:stä nimellä 2_2_Rovaniemi.

Rovaniemellä 27.2.41.

Herra Jahvetti!

Pyydän kohteliaimmin kysyä, ketä, tai minkälaisia kansalaisia varten pystytetään ns. "lahjataloja" eri puolille maattamme?

Kysyn sitä siksi, kun ne ovat niin satumaisen kalliita, ettei niitä köyhä siirtolainen (, joka täällä Rovaniemellä on 3 kk. turhaan etsinyt asuntoa perheelleen) pysty edes toisen köyhän kanssa porukassa sellaista itselleen.

Olen kyllä kuullut, että juuri siirtoväellä olisi etuoikeus näihin taloihin, mutta sitä minä en usko, niin lupaavalta kuin tuo nimitys, "lahjatalo" kuulostaakin. Juuri siksi kysynkin sitä teiltä herra Jahvetti.

nimim: Asuntopulasta katkeroitunut köyhä siirtolainen.

Kunnioittaen.

[- -]

Sanasto

lahjatalo = Ruotsi lahjoitti Suomelle omakotitaloja, joihin varat oli kerätty lahjoituksin. Taloja kutsutaan nykyään ruotsalaistaloiksi.

Kysymykset

1. Millaiseksi kirjoittaja kuvaa itseään nimimerkissä?

2. Mitä kirjeessä kysytään? Kirjoita kysymys uusiksi omin sanoin.

3. Miksi kirjoittaja on tyytymätön? Etsi tekstistä ainakin kaksi syytä.

4. Keskustele ja pohdi parin kanssa, millaista oli paeta sotaa Suomen rajaseudulta ja etsiä asuntoa itselleen ja perheelleen asuntopulan aikana. Kirjoittakaa ensin muistiinpanoja ajatuksistanne, ja kirjoittakaa sitten niiden pohjalta tarina. Tuokaa tarinassa esiin siirtolaisten kohtaamia ongelmia ja tunteita.

Tehtävä 3

Kirje vuodelta 1941. Kuva alkuperäisestä kirjeestä ja ääneen luettu materiaali ladattavissa AOE:stä nimellä 2_3_Suonenjoki.

Suonenjoki 20/9 41

jahvetin kirjelaatikko Helsingi

Pyydäsin nöyrinmästi Jahvetin Kirjelaatikon apua kun olemme köyhä siirtolais perhe joutuneet maksamaan kallista vuokraa siis pieni hella huone ja oikein huonossa kunnossa siis huoneen mitta on 3,80 toisin puolin 4,20 ja se on 39 vuosi luvulla ollu vajaa sata markka ja meiltä oli aikaisemmin 125 m. ja nyt helmikuussa kallistettiin 150 m. niin onko tämä oikein niin Isäntä on Suonenjoin rikkaimpia Isäntiä hän sano kallistavan vuokraa että hän joutuu maksamaan muutaman tuhannen luovutus veroa, niin hän kallistaa vuokran siirtolaisilta. Eikä ole paikkakunnalla vuokralautakuntaa minkä puoleen kääntyä. Niin Isännät saavat otta minkä haluavat, niin olisiko tämä asia miten korjattavissa. Pyydäsin teiltä neuvoa.

Suonenjoki

Köyhä siirtolais perhe.

Sanasto

hellahuone = pieni, yhden huoneen asunto, jossa on lämmitettävä hella

vuokralautakunta = kunnassa toiminut toimielin, joka käsitteli vuokranantajan ja vuokralaisen välisiä kysymyksiä ja riitoja

Hellahuone. Kuvälähde: Helsingin kaupungin museo / Finna.

Kysymykset

1. Minkä kokoinen asunto perheellä on käytössään?

2. Kuinka paljon vuokra on noussut prosentuaalisesti ja missä ajassa?

3. Miksi vuokranantaja haluaa korottaa vuokraa?

4. Onko vuokranantaja mielestäsi oikeutettu nostamaan asunnon vuokraa?

5. Miltä tuntuisi, jos asuisit perheesi kanssa kirjoittajan kuvaamassa asunnossa? Tee tehtävä a tai b.

a) Kuvittele, miltä kirjoittajan vuokra-asunnossa on näyttänyt. Piirrä kuva asunnosta huonekaluineen ja asukkaineen.

b) Mitatkaa luokkahuoneeseen samankokoinen tila, ja kokeilkaa kuinka monta oppilasta ja huonekalua tilaan mahtuu mukavasti.

Lukio

Tehtävä 4

Kirje vuodelta 1941. Kuva alkuperäisestä kirjeestä ja ääneen luettu materiaali ladattavissa AOE:stä nimellä 2_4_Oulu.

Oulu 21/4. 41.

Jahvetin kirjelaatikko

Helsinki.

Kohteliemmin pyydän tiedustella, onko täällä Oulussa siirtoväen huoltopäälikkönä toimiva nimismies oikeutettu eväämään minun hänelle esittämäni ennakko korvaus anomukseni. Korvausvaatimukseni Valtiolle on 34,000 ja ennakko korvaus anomukseni oli 3,000, meitä on kolme henkeä yksi (alaikäinen) anoin 1000 mk. henkeä kohti Anomukseni perusteena on syy, kun jouduin reserviin 10.11.39. ja vapauduin vasta 15.7.40. Ja omaisuuteni jäi kokonaisuudessaan Pitkärantaan, nyt vaikka olen ollut työssä, en ole voinut pienen palkkani takia hommata itselleni enkä perheelleni täydellistä vaatetusta enkä minkäänlaisia huonekaluja. Niin pyydän olkaa ystävällinen ja vastatkaa tähän kysymykseeni kirjeellisesti jos se on suinkin mahdollista sitä varten liitän mukaan postimerkin Mutta jos se ei käy päinsä niin voinko saada vastauksen radiossa nimi merkinä käyttäen

Res, alikers. Pitkäranta.

Kiittäen

[- -]

Oulu. Hietasaari.

Sanasto

siirtoväen huolto = sotatoimia paenneiden ja myöhemmin Neuvostoliitolle luovutetulta alueilta muuttaneiden ihmisten auttamiseksi perustettu organisaatio

korvausvaatimus = anomus, jonka sodan vuoksi omaisuuttaan menettänyt teki saadakseen valtiolta lakisääteisen korvauksen

Vartiomies tähyttää etumaastoa. Syvärin voimalaitoksen lohko 1942.04.20 Kuvälähde: SA-kuva.

Kysymykset

1. Millaista puutetta kirjoittajan perheessä on?
2. Mistä johtuu, että kirjoittajan taloudellinen tilanne on huono?
3. Mistä siirtolaisten oli mahdollista hankkia korvauksia menetetystä omaisuudesta?
4. Ota selvää, missä perheen kotipaikka on ollut. Kuinka pitkä matka sieltä on ollut uuteen sijoituspaikkaan?
5. Pohdi, millaista oli joutua lähtemään kotoaan ja jättämään sinne omaisuutensa. Millaisia pulmia siirtolaiset joutuivat ratkaisemaan?

Sadonkorjuuta Karkkilassa 1939. Museovirasto CC by 4.0.

Tehtävä 5

Kirje vuodelta 1941. Kuva alkuperäisestä kirjeestä ja ääneen luettu materiaali ladattavissa AOE:stä: Kirje_2_1_Säkylä.

Jahvetin kirjelaatikko

harmillinen juttu täällä säkylässä

Täällä kun haukkuvat meitä karjalaisii ryssiksi niin eikö hyvätapa ja lakia enää maassa ole. että myö karjalaiset olemme joutunet synnyin maassa näin haukuttavaksi. kun talvi saimme tapella kotimme ja isänmaan puolesta, ja nyt kun meillä ei ole kotia niin meillä siirtolaisena on kai korpi laki vai mitä jahvetti puhuu

Kunnioitaen

Rintamamies

[- -]

Sanasto

Rintamamies =
sotarintamalla
taisteleva mies

Kirje vuodelta 1944. Kuva alkuperäisestä kirjeestä ja ääneen luettu materiaali ladattavissa AOE:stä nimellä 2_5_Reposaari.

Reposaari 17/10 44.

Jahvetti.

Suomen Yleisradio.

Helsinki.

Käännyn puoleenn(e) seuraavassa asiassa.

Perheeni asui erään tilan pikkurakennuksessa Kangasalalla [- -] Minun ollessani toimessa Viipurissa oli isäntä tullut yhtenä päivänä erään naisen kanssa ja nostanut tavarani aittaan ja sioittanut perheeni talon kyökin nurkkaan asumaan, vaikka talossa on vapaita huonieta yllinkyllin vielä Karjalaisiakin varten, koska ei heitä ole kuin kaksi paljasta ihmistä.

Valitin tästä asiasta Kangasalan nimismiehelle ja maaherralle kummastakaan ei tullut apua, vaikka sanomalehdet toitottavat ja huutavat kuinka vuokralaisten edut on lailla turvattu, mutta silti isännät saavat tehdä niinkuin itse haluavat tosin tämä on tapahtunut siinä pitäjässä missä muinoin tapahtui se surullisen kuuluisa Laukon torppari häätö.

Mikä on se paikka josta tällaiseen asiaan saa apua pitääkö kääntyä suoraan sisäasiain ministeriöön tai neuvostolähetystön puoleen.

Kunnioittaen

[- -]

Kysymykset

1. Millaista huonoa kohtelua siirtolaiset ovat joutuneet kohtaamaan?
 2. Mihin käytännön ongelmiin kirjeissä pyydetään apua ja Jahvetin näkemystä?
 3. Pohdi, miksi epäasiallinen kohtelu tuntuu kirjoittajista erityisen kohtuuttomalta?
 4. Kirjeessä 5b mainitaan Laukon torpparihäätö. Pohdi, mitä samaa kodeistaan hädettyjen torppareiden ja evakkojen kokemuksessa oli? Millä tavoilla kokemukset erosivat toisistaan?
 5. Miten Karjalan evakkoihin suhtaudutaan nykyään ja miten suhtautuminen eroaa siitä, miten heihin suhtauduttiin sota-aikana ja heti sodan jälkeen?
- 6
- . Jos Jahvetin kirjelaatikkoon lähetettyjä kirjeitä käytettäisiin historiantutkimuksessa, jossa tutkitaan evakkoihin suhtautumista sota-aikana, millaisia lähdekriittisiä kysymyksiä ja huomioita aineistolle tulisi esittää? Pohdi, millaiset kokemukset voivat jäädä piiloon, jos aineistona olisi vain Jahvetin kirjelaatikkoon tulleita kirjeitä.

Sanasto

Laukon torpparihäätö = Vuonna 1906 Tottijärven torppariammattiosasto esitti vaatimuksia Laukon ja Tottijärven kartanoiden isännille torppareiden eli vuokraviljelijöiden olojen parantamiseksi. Laukon paroni ei suostunut vaatimukseen, torpparit ryhtyivät lakkoon ja tilanne muuttui lopulta väkivaltaiseksi. Virkavallan toimesta 77 perhettä hädettiin kodeistaan kovaan pakkaan tammikuussa 1907. Koko maa seurasi Laukon tapahtumia ja yleinen mielipide kääntyi lakkolaisten puolelle. Eduskunnassa ryhdyttiin etsimään lainsäädännön avulla vaihtoehtoa vanhanaikaiselle torpparilaitokselle. Laukon häädöt vaikuttivat merkittävästi myöhemmin säädettyihin lakeihin vuokra-alueiden lunastuksesta (nk. torpparivapautuslaki 1918) ja lakiin maan hankinnasta asutustarkoituksiin (nk. Lex Kallio 1922).

Tehtävä 6

Kirje vuodelta 1944. Jahvetti vastaa Tampereelta lähetettyyn kirjeeseen. Jahvetin alkuperäinen vastaus on ladattavissa nimellä AOE:stä nimellä Kirje_2_6_Kauhava.

(Tampere)

Miehiä ei voida vapauttaa armeijasta perheolosuhteiden tai muiden sellaisten seikkojen perusteella. Jos näin tehtäisiin, olisi vaikea vetää rajaa siihen kenet vapautetaan ja kenet ei. Kotiuttaminen tapahtuu ikäluokittain ja se on vielä riippuvainen tilanteesta pohjoisessa.

Vapauttaminen ei siis tule kysymykseen yksitellen. Lomaa saannin taas määrää asianomainen esimies harkintansa mukaan ylempää tulleiden ohjeiden puitteissa. Jos hän on loman evännyt, valitettavasti emme voi mitenkään Teitä asiassa auttaa.

Kehoittaisimme Teitä kääntymään paikallisen aseveliyhdistyksen ja siirtoväen huollonjohtajan puoleen. Tottahan asian täytyy yhteisvoimin jotenkin järjestyä.

Terveisin

.....

Sanasto

siirtoväki = sodassa Neuvostoliitolle luovutetuilla alueilla asui n. 420 000 suomalaista, jotka joutuivat lähtemään kotoaan ja rakentamaan elämänsä uudelleen muualla. Näistä ihmisistä käytetään nimityksiä siirtolaiset, siirtoväki ja evakot.

siirtoväenhuolto = siirtoväen huollosta vastasi sisäasiainministeriö. Se ohjasi evakoiduista kunnista sotaa pakoon lähteneen väestön ja omaisuuden siirtoa, siirtoväen sijoittamista ja huoltoa. Kaikissa kunnissa, joihin siirtoväkeä sijoitettiin, oli siirtoväen huoltojohtaja, jonka tehtävänä oli yhdessä kunnan viranomaisten kanssa huolehtia siirtoväen sijoittamisesta, pitää kortistoa siirtoväestä, selvittää ketkä saivat huoltoavustuksia, sekä pitää luetteloa karjasta ja muusta omaisuudesta.

Kysymykset

- 1. Millaisia huolia ja käytännön pulmia kirjeen kirjoittaja kuvaa? (ainakin 6)**
- 2. Millä kirjoittaja perustelee sitä, että hänen miehensä pitäisi saada lomaa sodasta?**
- 3. Tarkastele kirjeen vastauskirjettä (6b). Mitä perusteluja kirjeessä esitetään sille, ettei lomaa ole myönnetty? Mikä sotatilanne oli käynnissä ja miten se vaikutti asiaan?**
- 4. Pohdi naisten kokemusta siirtolaisuudesta. Millaisia tunteita siirtolaisnaiset ovat voineet kokea kirjeen kuvaaman tilanteen äärellä?**
- 5. Jos tänä päivänä pitäisi sijoittaa 420 000 ihmistä Suomeen ja hankkia heille asunnot ja työtä, mitä tapahtuisi? Mikä olisi paras tapa hoitaa asia ja miten se eroaisi siitä, miten siirtolaisten asutus hoidettiin toisen maailmansodan aikaan?**